

NAIM KARIMOVNING ADABIY-TANQIDIY QARASHLARI: MILLIY TAFAKKUR VA ESTETIK MEZONLAR TALQINI

Farg'ona davlat universiteti

Filologiya fakulteti

4-bosqich talabasi

Ermataliyeva Rayxona Raxmonali qizi

Annotatsiya

Ushbu maqolada Naim Karimovning adabiy-tanqidiy qarashlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Olimning milliy adabiyot taraqqiyoti, badiiy tafakkur evolyutsiyasi, jadidchilik harakati hamda estetik mezonlarga oid qarashlari yoritilgan. Shuningdek, uning adabiy tanqidda tarixiylik, xolislik va badiiylik tamoyillariga bergan e'tibori ochib beriladi. Maqolada Naim Karimov ilmiy merosining zamonaviy o'zbek adabiyotshunosligidagi ahamiyati ham baholanadi.

Kalit so'zlar: adabiy tanqid, estetik tafakkur, jadid adabiyoti, badiiylik, tarixiylik, milliy uyg'onish, adabiyotshunoslik.

Annotation

This article analyzes the literary-critical views of Naim Karimov. The scholar's scientific and aesthetic criteria in evaluating literary works, his contribution to the development of national literature, and his role in studying Jadid literature are highlighted. The article also discusses his attention to the principles of objectivity, impartiality, and spirituality in literary criticism. The study is aimed at evaluating Naim Karimov's place and scientific heritage in Uzbek literary studies.

Keywords: literary criticism, literary studies, artistic analysis, Jadid literature, aesthetic views, scientific approach, national literature.

Kirish

XX asr o'zbek adabiyotshunosligi taraqqiyotida adabiy tanqidning ilmiy asoslarini shakllantirish va rivojlantirishda bir qator olimlarning xizmatlari katta bo'ldi. Ana shunday adabiyotshunoslardan biri Naim Karimovdir. Olimning ilmiy faoliyati o'zbek adabiy tafakkurining tarixiy ildizlarini o'rganish, jadid adabiyoti namoyandalari merosini qayta tiklash hamda badiiy asarni estetik mezonlar asosida tahlil qilish bilan chambarchas bog'liqdir.

Naim Karimov o'z tadqiqotlarida adabiyotni jamiyat ma'naviy hayotining muhim tarkibiy qismi sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, badiiy adabiyot xalq tafakkuri, milliy ong va ma'naviy qadriyatlarning badiiy ifodasidir. Shu sababli ham olim adabiy jarayonni faqat tarixiy hodisa sifatida emas, balki milliy tafakkurning rivojlanish bosqichi sifatida baholaydi.

Asosiy qism

Adabiy tanqid va ilmiylik tamoyili

Naim Karimovning adabiy-tanqidiy qarashlarida ilmiylik tamoyili ustuvor ahamiyat kasb etadi. Olim adabiy asarni baholashda subyektiv yondashuvdan qochib, tarixiy va estetik mezonlarga tayanishni muhim deb hisoblaydi. Uning nazarida, chinakam adabiy tanqid asarning nafaqat mazmunini, balki badiiy shakli, obrazlar tizimi, uslubiy xususiyatlari va estetik ta'sir kuchini ham chuqur tahlil qilishi zarur.

Olimning qarashlariga ko'ra, adabiy tanqidning asosiy vazifasi ijodkor faoliyatini baholash emas, balki asarning badiiy mohiyatini ochib berishdan iboratdir. Shu jihatdan Naim Karimov adabiyotni siyosiy yoki mafkuraviy qoliplar asosida emas, estetik tafakkur mezonlari asosida tahlil qilish tarafdori bo'lgan.

Jadid adabiyotiga munosabat

Naim Karimov ilmiy faoliyatining muhim yoʻnalishlaridan biri jadid adabiyotini oʻrganish bilan bogʻliqdir. U jadidchilik harakatini milliy uygʻonish va maʼrifiy tafakkurning muhim bosqichi sifatida talqin qiladi. Olim jadid adabiyoti namoyandalarining ijodini xalqni uygʻotishga, milliy oʻzlikni anglashga va maʼrifatni targʻib qilishga xizmat qilgan badiiy hodisa sifatida baholaydi. Ayniqsa, Choʻlpon, Abdulla Qodiriy va Fitrat ijodiga oid tadqiqotlarida olim tarixiy haqiqatni tiklashga intiladi. Ularning asarlaridagi milliy ozodlik, erk va maʼnaviy uygʻonish gʻoyalarini chuqur tahlil qiladi. Naim Karimovning bu boradagi ilmiy ishlari jadid merosining qayta kashf etilishida muhim ahamiyat kasb etdi.

Badiiylik va estetik tafakkur masalasi

Naim Karimov badiiylik tushunchasiga alohida eʼtibor qaratgan olimlardan biridir. Uning fikricha, badiiy asarning qimmati avvalo uning estetik taʼsir kuchi bilan belgilanadi. Asar kitobxon qalbida ruhiy kechinma uygʻota olsa, inson tafakkuriga taʼsir etib, maʼnaviy dunyosini boyitsa, u haqiqiy sanʼat namunasi darajasiga koʻtariladi.

Olim estetik tafakkur va milliy qadriyatlar oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikni ham taʼkidlaydi. Uning qarashlariga koʻra, milliy ruh va xalqona obrazlilik oʻzbek adabiyotining asosiy badiiy mezonlaridan biridir. Shu bois u milliy anʼanalarga tayangan holda zamonaviy badiiy tafakkurni rivojlantirish gʻoyasini ilgari suradi.

Tarixiylik va xolislik prinsipi

Naim Karimov ilmiy faoliyatida tarixiylik prinsipiga katta ahamiyat beradi. U adabiy jarayonni muayyan davr ijtimoiy-siyosiy sharoiti bilan uzviy aloqada oʻrganadi. Olimning fikricha, har bir badiiy asar oʻz davrining maʼnaviy ehtiyojlari va ijtimoiy muammolarini aks ettiradi. Shuningdek, u adabiy tanqidda xolislik prinsipini muhim mezon sifatida koʻrsatadi. Tanqidchi asarga shaxsiy munosabat yoki mafkuraviy qarash asosida emas, ilmiy-estetik mezonlar asosida yondashishi

lozimligini ta'kidlaydi. Aynan shu jihat Naim Karimov tadqiqotlarining ilmiy qimmatini belgilaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Naim Karimovning adabiy-tanqidiy qarashlari o'zbek adabiyotshunosligi taraqqiyotida muhim ilmiy-nazariy asoslardan biri hisoblanadi. Olimning jadid adabiyoti, milliy tafakkur, badiiylik va estetik mezonlarga oid qarashlari bugungi adabiy jarayon uchun ham dolzarb ahamiyatga ega. Uning ilmiy merosi o'zbek adabiy tafakkurining rivojlanishi, tarixiy xotiraning tiklanishi va milliy qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Naim Karimov. XX asr adabiyoti manzaralari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
- 2.Naim Karimov. Jadid adabiyoti va milliy tafakkur. – Toshkent: Sharq, 2010.
- 3.Naim Karimov. Adabiyot va zamon. – Toshkent: Fan, 2005.
- 4.Cho'lpon. Kecha va kunduz. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.
- 5.Abdulla Qodiriy. O'tkan kunlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyat, 2018.